

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 20.— VIDEV, 1. - 15. AVGUSTA 1952. Leto III. — Štev. 46
UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm-Udine Naročnina: letna 400.— lir, 6 mesečna 200.— lir.

Vloga učiteljstva

Neka znana osebnost iz Nadiške doline je sintetizirala položaj v tej dolini takole: »Na eni strani so tu duhovniki, ki skušajo obdržati rabo slovenskega jezika pri pri-
digh in v civilnem življenju posameznikov, na drugi strani pa so učitelji, ki hočejo razširiti in poglobiti rabo italijanskega jezika.«

Dejansko vsebuje ta ocena veliko resnico, ni pa v njej zapopadana vsa resnica. Niso namreč duhovniki sami, ki se borijo za razširjenje in obrambo slovenskega jezika. Njim se pridružujejo še druge skupine ljudi in vse ljudstvo, ki želi ohraniti rabo svojega materinskega jezika, ne da bi bili pri tem prikrajšani pri svojih pravicah v primeru z drugim prebivalstvom, s katerim živijo v sosesčini.

Predsem pa se moramo pri tem vprašati, kje je vzrok za dve tako različni stališči pri tistem delu prebivalstva, ki stoji na čelu vseh ostalih.

Duhovniki najdejo opravičilo za svoje stališče v dejstvu, da je pouk krščanskega nauka mnogo bolj uspešen, kadar ga poučujejo v jeziku, ki ga govori ljudstvo, ker je tak način bližji duši in razumu preprostega ljudstva. Učitelj pa se po drugi strani zaveda, da lahko obdrži svoje službeno mesto in da lahko uveljavi svojo izobrazbo, ki jo je s tolikim trudom pridobil, samo pod pogojem, da lahko nadaljuje s poučevanjem italijanščine. Vsa njegova izobrazba bi mu nič ne koristila, če bi ne bil v veljavi tak način ljudskošolskega pouka. Pri tem ne smemo pozabiti, da je učitelj na osnovnih šolah morda edina oseba, katere kultura je tesno povezana z jezikom, v katerem si je to kulturo pridobil. To pa ne samo zaradi dejstva, da se njegova kultura v največji meri nanaša na nek narod, ampak predvsem zato, ker ima točen namen, da ta jezik tudi poučuje.

Na ta način je učitelj na osnovnih šolah v Nadiški dolini prisiljen braniti to svojo možnost, da si ohrani vsakdanji kruh na podlagi pridobljene izobrazbe. To pa lahko stori samo v primeru, da ostane še naprej zadržana možnost pouka prebivalstva te doline izključno v italijanskem jeziku.

Iz istega vzroka so ti ljudje prisiljeni, da zavzamejo in zagovarjajo imperialistično stališče. Če bi se namreč italijanske države meje zopet premaknile in bi še enkrat, kot je pobožna želja šovinistov, zajele ozemlja, ki so nekoč tvorila Julijsko krajino in morda celo ljubljansko provinco in Dalmacijo, bi se znašli ti učitelji v privilegiranim položaju. Oni bi namreč bili skoraj edini, ki bi zaradi poznanja njihovega materinskega jezika, ki je slovenski in zaradi izobrazbe, ki so jo dobili v italijanščini, lahko organizirali pouk italijanščine in osnovnih šolah v teh krajih. Tak pouk je zelo težak, zlasti za tistega, ki ne pozna materinskega jezika otrok, ki jih poučuje. To je bilo znano tudi jasno, ki je moral obljubiti posebne prednosti, kot dvojno štetje službenih let na račun pokojnine, tistim učiteljem, ki bi poučevali v Dalmaciji. V takem primeru bi bilo na mah rešeno tudi vprašanje zaposlitve vseh osnovnih učiteljev naše dežele, medtem ko je sedaj med njimi mnogo brezposelnih.

Iz vsega navedenega je razvidno, da so prisiljeni učitelji iz naših krajev zastopati to stališče iz ekonomskih vidikov in iz istega razloga razumemo, kako logična je bila poteza, da so odprli učiteljske v Sv. Petru Slovenov. Na ta način so vzgojili stotine in stotine ljudi, ki so prisiljeni zagovarjati in podpirati položaj, ki je nastal kot posledica vojne. V resnici se je učiteljske v Sv. Petru Slovenov tako dobro obneslo, da se je Italija tudi po

BOJJO SE VZGLEDA

Vsem je že prav dobro znano, da študira nekaj desetnih dečkov iz Beneške Slovenije na slovenskih šolah v Gorici in Trstu, ker nimamo slovenskih šol v videmski pokrajini. Znana stvar je tudi, da se vrši na starše teh otrok pritisk zato, da bi poklicali domov te svoje otroke in jih poslali na šole z italijanskim učnim jezikom.

Pri vsem tem pa nikakor ne moremo razumeti takega trdovratnega nasprotovanja, saj imamo poleg nekaj desetnih otrok, ki obiskujejo slovenske šole, več stotin drugih, ki študirajo na italijanskih srednjih šolah, medtem ko se na osnovnih šolah v Beneški Sloveniji vrši pouk samo v italijanščini in so se tudi otroški vrtci pridružili tem v njihovi nacionalistični borbi. Da velika večina naših otrok obiskuje italijanske šole, moramo pripisati dejstvu, da imamo samo italijanske šole v videmski pokrajini in da se z vsemi razpoložljivimi sredstvi skuša spraviti mladina v te šole, kadar želi nadaljevati svoje študije. Poleg tega pa imajo sedaj beneški Slovenci prvič vsaj delno možnost, da lahko pošljejo svoje otroke v šolo, kjer je materinščina učni jezik in ima ta stvar skoraj... revolucionaren značaj. Znana stvar pa je, da so kmetje po svoji naravi tradicionalisti.

Tako so torej obiskovalci slovenskih šol v veliki manjšini in predstavljajo komaj majhen del tiste naše mladine, ki študira. Čeprav pri tem ne računamo učencev osnovnih šol, ne predstavljajo ti dijaki ni ti 10 odst. celotnega števila beneških srednješolcev. Kaj naj bi torej predstavljali

ti dijaki za prihodnost naših dolin? Po številčnem razmerju bi jih bilo treba smatrati kot neznatno manjšino v človeški družbi.

Logično bi torej bilo, da ta mladina ne more predstavljati kakšno nevarnost za obstoječe stanje in na prvi pogled bi se zdel nesmiseln trdovratni odpor oblasti, ki hočejo na vsak način odvrniti mladino, da bi študirala v svojem materinskem jeziku. Toda njihov strah bomo razumeli drugače, če pomislimo, da je dovolj če eden sam odkrije pravo pot, da ga potem posnemajo in mu sledijo tudi vsi drugi. En sam človek je odkril radio, en sam je odkril avtomobil, en sam je iznašel fotografijo. In vendar so te iznajdbe danes znane vsem, vsi jih odobravajo in vse človeštvo se koristi z njimi.

Tako gre tudi v našem primeru za odkritje resnice in prave poti na podlagi realnega etniškega principa. Ko bo končno prišlo do tega odkritja, je logično, da mu bodo vsi sledili in se bodo podvzvali iti po novi poti.

Za preprečitev tega je torej treba absolutno zabraniti, da bi kdor koli prehodil to pot in, ko bi prišel na kraj, dokazal, da je ta pot prava. Toda kljub vsem oviram smo prepričani, da bo teh nekaj dečkov, ki bodo kmalu prišli do svojega cilja, logičen in živ dokaz pravilnosti njihove poti, ki smo jo tudi mi vedno zagovarjali. Lahko bodo nasprotniki še naprej ovirali vse to, toda na koncu je gotovo, da bo zmagal princip svobode in pravice.

Vedno je bilo tako in tudi v tem primeru ne more biti drugače.

Vzhodni in zapadni beneški Slovenci

Ponavadi delimo Beneško Slovenijo v Zapadno in Vzhodno in tako delimo tudi njeno prebivalstvo v terske in nadiške Slovence. (Rezija tukaj ne pride v poštev ker ima svoje popolnoma ločene karakteristike).

Ta razdelitev pa ne izvira samo iz zemljepisne osnove, ki bi povzročila in potrdila njeno veljavo, ampak izhaja tudi iz popolnoma etničnih ali če hočemo iz psiholoških osnov. Morda je psihološki moment v tem oziru bolj na mestu kakor pa etnični, ker bi v drugačnem primeru lahko kdo mislil, da tu ne gre za eden in isti del slovenskega naroda, ampak, da imamo tu pripadnike dveh narodov, Slovence in Hrvate. V resnici so obstoječe razlike v teh krajih nastale zaradi drugačnega zemljepisnega položaja obeh predelov, zaradi različnih dob, ko so se prebivalci naselili v teh krajih in zaradi večje ali manjše možnosti, ki so jo imeli na eni strani za povezavo z glavnino slovenskega naroda in po drugi strani s prebivalstvom nižje ležeče furlanske ravnine. Če n. pr. pogledamo morfološko-somatsko značaj tukajšnjega prebivalstva, bomo ugotovili, da je ta značaj enak pri prebivalcih Nadiške, kakor pri onih iz Terske doline. Pač pa je različna njihova psihologija.

Vzemimo za primer izseljenstvo, ki je zelo važen faktor v teh krajih. Če ga pogledamo poglobljeje, bomo ugotovili, da ima na tem področju v Furlaniji prvenstvo prebivalstvo iz Buie. Tu živijo Furlani, ki

naslednji vojni podvzvala in brž odprla še druga učiteljska po raznih predelih ozemlja, ki so ga takrat priključili italijanski kraljevini. Tako je n. pr. postalo učiteljske v Tolminu kmalu zelo znano in je grozilo, da prevzame onemu v Sv. Petru Slovenov prvenstvo glede lahkote, s katero se je prišlo na njem do učiteljske diplome.

izdelujejo opeko in stalno odhajajo v inozemstvo za delom v svojem poklicu in sicer v vse dežele bivše Avstro-Ogrske monarhije. Toda če izvažamo ta otok s svojimi posebnimi značilnostmi, moramo ugotoviti, da imajo poleg njih prebivalci Terske doline prvenstvo v izseljevanju v primeru z vsemi drugimi predeli furlanske dežele.

Slovenci iz Nadiške doline pa imajo prvenstvo v nasprotnem smislu, da namreč pošiljajo najmanj ljudi za delom in zaslužkom v inozemstvo. To je pripisati morda dejstvu, da imajo v Nadiški dolini ljudje več možnosti preskrbeti si zaslužek doma. Tako se zemlja v Nadiški dolini lahko bolje izkoristi zaradi sadjarstva, ki je tam razširjeno in po tej dolini je speljana tudi podbenaška cesta, ki je zelo važna za trgovino med morjem in Avstrijo in je tukajšnje prebivalstvo imele od nje v preteklih časih znatne koristi.

Poleg tega pa se je v teh krajih razen poljedelstva in trgovine lahko razvila tudi tretja proizvodna struja: obrt in industrija. V prejšnjih časih je bila razvita predvsem domača obrt, zlasti izdelovanje grabelj in drugega lesenega orodja, ki se je še danes ohranila v Trčmunu. V zadnjem času pa se je razvila že pravcata industrija marmorja, cementarna v Št. Lenartu in razne opekarne.

V Terski dolini pa razen pašnikov in omejene proizvodnje žita ni bilo mogoče razširiti in izboljšati poljedelstva. Tako so mnogi smatrali, da je izseljevanje najboljši pripomoček proti prevelikemu narasčanju prebivalstva.

Ta pojav pa ni ostal sam zase, ampak so iz njega izvirali še drugi. Občevanje z ljudmi drugih narodnosti je povzročilo, da so prebivalci Terske doline opustili del svojih navad pod njihovim vplivom.

Čeprav zaradi tega marskatere slovenske značilnosti niso več tako izrazite, ali

OROŽNIK: Ste aretirani! Ali ne veste, da je civilistom prepovedano nositi orožje?
BANDITI: Mi smo vendar trikoloristi!
OROŽNIK: Če je tako, pa oprostite!

Nevarnost za naše kmetijstvo

Znana stvar je, da ima pridelovanje krompirja zelo velik gospodarski pomen za prebivalstvo Beneške Slovenije. V desetih občinah gorskega predela naše pokrajine posadijo s krompirjem 1.000 do 1.200 ha njiv, na katerih pridelajo 50 do 55 tisoč stotov krompirja letno. Te številke same na sebi ne povedo nič posebnega in zato jih moramo primerjati z ostalimi kmetijskimi panogami.

S krompirjem posajena površina znaša 40 odst. vseh njiv v Beneški Sloveniji in 8 odst. celotne njene površine. Dohodek od pridelovanja krompirja znaša okrog 20 odst. celokupnega dohodka deželnih pridelkov.

Sedaj pa grozi nevarnost, da bodo vsi ti krompirjevi nasadi pri nas napadeni in uničeni od koloradskega hrošča. Ta se je že lansko leto pojavil pri nas, ampak je tedaj okužil le posamezne manjše predele. Danes pa se je ta škodljivec

razširil povsod in grozi z uničenjem celotnega pridelka.

Vzrok temu je treba iskati v dejstvu, da niso bile podvzete vse potrebne mere proti temu škodljivcu, ko bi bilo treba poskrbeti za njegovo iztrebljenje odločno in brez nesmiselnega varčevanja.

Kaj sedaj? Izgleda, da je nemogoče rešiti pridelek na okuženih njivah. Vsekakor bi bilo treba temeljito in s vsemi sredstvi nastopiti letos proti škodljivcu, da bi ga popolnoma uničili in bi se prihodnje leto več ne pokazal.

PRI NAS IN PO SVETU

NEURJA V ITALIJI — Pretekli teden je bilo v severni in srednji Italiji več silovitih neurij, ki so uničila precejšnji pridelek oljk in sadja, kar predstavlja edini vir donodkov tamkajšnjih majhnih posestnikov. Toča je poškodovala vejevje do take mere, da bo prizadet pridelek tudi v prihodnjih letih. Promet je bil zaradi viharja v večih krajih onemogočen za par dni. Temperatura je v vsej srednji in severni Italiji znatno padla.

USPEHI JUGOSLAVIJE V NOGOMETU NA OLIMPIJADI — Z zmago nad Sovjetsko zvezo in Dansko je jugoslovanska enajstorica na olimpijadi prišla z Madžarsko, Nemčijo in Švedsko v polfinale v nogometu. Nogometni uspehi Jugoslavije v Finlandiji so vzbudili veliko navdušenje v vsem športnem svetu.

POLITIČNA KRIZA V EGIPTU — Po Nagibovem državnem udaru v Egiptu se je kralj Faruk odpovedal prestolu v korist svojemu sinu Fuadu. Novo vlado predseduje Ali Maher paša, general Nagih pa je bil postavljen uradno za vrhovnega poveljnika egiptovske vojske. Razna poročila pravijo, da je bilo aretiranih več generalov in policijskih funkcionarjev. Kralj Faruk je šel v izgnanstvo.

EVITA PERON UMRLA — Po dolgi bolezni je dne 26. julija umrla v Buenos Ayresu Evita Peron, žena predsednika argentinske republike.

ITALIJANSKI VISEČI DOLG — Po raznih poročilih se je zvedelo, da je 31. maja 1952 znašal viseči dolg italijanskega državnega zaklada 2.173 milijard 132 milijonov 969 tisoč 692 lir. V začetku finančnega leta 1951—52 je znašal viseči dolg 2.058 milijard 17 milijonov 463 tisoč 415 lir; dolg se je torej v 11 mesecih povečal za več kot 115 milijard lir.

TRGOVINSKI RAZGOVORI V BOVCU — V Bovcu so se sestali zastopniki trgovske zbornice (Camera del Commercio) Gorice in Vidma s predstavniki trgovinske delegacije Slovenije. Razpravljali so o reorganizaciji trgovine v okviru videmskega sporazuma, ker se je izkazalo, da so dosednji predpisi in določila precej zastareli in ne odgovarjajo več sedanjemu stanju. Predvideno je, da se bodo v kratkem zopet sestali za nadaljevanje teh razgovorov.

In naši otroci?

V zadnjih mesecih so se začeli v Italiji in tudi po drugih državah precej brigati, da bi pripravili potrebne zaščitne zakone za sirote in zapuščene otroke. Zdi se, da hočejo po vseh vojnih grozotah ljudje postati dobri in bi radi vsaj z enim dobrim dejanjem izposlovali odpuščanje za svojo krivdo.

Kdaj pa se bi pojavil kakšen poslanec ali senator, da bi napravil dobro dejanje in predložil rimskemu parlamentu osnutek primernega zakona, ki naj bi upošteval težaven položaj, v katerem se nahaja toliko zapuščenih otrok: otrok iz Beneške Slovenije!

REZIJA

ŠKODA ZARADI NEURJA — Pretekli teden je bila pri nas huda nevihta in je napravila mnogo škode na naših že itak siromašnih njivah. Neurje je na večih krajih povzročilo tudi plazove, posebno na cesti, ki vodi iz Rezjute v Rezijsko. Tu se je namreč utrgal velik plaz kamenja in peska in zasul vso cesto, da je bil prehod onemogočen za dva dni.

Ker se pri nas trgajo večkrat plazovi in povzročajo veliko škodo ter ovirajo promet, bi morale oblasti podvzeti potrebne ukrepe. V prvi vrsti bi bilo potrebno v takih krajih dobro pogozditi, da bi črevje zadrževalo vlago in kamenje. Kjer se da, bi se pa morali zgraditi močni obcestni nasipi in tako bi se preprečilo lahko dosti škode in nesreč, ki groze ob vsakem večjem nalivu.

GRADNJA NOVEGA MOSTA — Ministrstvo za javna dela je določilo, da se bo v jeseni tega leta pričel graditi nov most čez hudournik imenovan Petnajsti potok. Ta most je bil porušen v času zadnje svetovne vojne in po dolgih sedmih letih je bila vendar priznana ta vojna škoda in bo zato država nakazala potrebno vsoto denarja za obnovo mosta. Nov most bodo zgradili tudi v Belem potoku, kajti tudi ta je bil porušen med vojno.

NEME

Proveditorat za publike djela tu Benetkah e dodeli našemu komunu dva milijona lir za nesti do konca djela, ki so ga začeli pred dvema leti za narditi naš ofi- cih komunal. Takoviš ve šperamo, ki pred setemberjam čemo mjeti končno ná- reto to hišo.

CERNEJA — Pretekli tjeđan so pejali na hitroma tu špita našega vaščana Danzul Antona, star 68 ljet, zavuj nesre- če, ki ne mu je parpetila ta na djele. Stari Anton e djelu tu ronku oku vjink tu Robu. Med djelom te mu se spodarsnilo pod nogami an takoviš e se ubogi mož zvalou dou po robu an se zlomu no nego an več nar naredu. Mjedihi so povjedali, ki o bo muoru se zdraviti najmanj dua mjesca.

AHTEN

MALINA — Dne 18. luja, ob treh zju- traj ne jela honj domača forná za čou- čino, ki na je d' proprijetate dize Plazzogne iz Vidma. Tu te juri, ki forná ne jela honj, to nje bo majednega blizu, koj ju- dje, ki no stoji tu hišah blizu fornáza, so sedovežali kar so plameni svjetili. So- bit so bli usi judje čvezani, ma te bo ma- so poznó zak' no morita uasniti. Darvá, ki so ble cku fornáza an daske so že hor- jele an judje z mječi, ki so jim paršili pod roke njejo morli neč pomati, zak' honj e bi žej jeu velike proporecni. Tak- koviš so subit klicali videmske pompjerje, ki so paršili tu Malino no uro potém an so ložili njih pompe tu djele an uasnili tuo, ki te šnje ostalo od fornáza. Dani, ki e naredu honj so zlo veliki, no djejo, ki Plazzogna e tarpú no škodo za približno dua milijona lir.

SMART NAŠE VAŠCANKE — Ne umarla naša vaščanka Krasť Amalija, stara 72 ljet. Par funeralju te bo dosti judi, zak' ranca ne ba ljepo poznana usjem naše okuolice.

SUBID — Impresa Bertolissi iz Fojde ne tele dni končala djelo za narditi našo cjerku, ki ne ga bla začela žej pred tremi ljeti. Takoviš naši judje no majó odnje tá spek njih cjerku, ki so jo bli začgali tu ueri nositelji rimske kulture bimille- narje. Tej, ki to je usjem znano, našo cjerku so jo bli fašisti začgali za vsom našo vasjo ljeta 1944.

FOJDA

PEDROZA — Pretekli tjeđan so muorli se podati pred videmski tribunal trije naši vaščani zavuj tegá, ki pretekli marč so jim obrjetili dan »mitra« an no pištolu an se zatekali blizu konfina. Takoviš njih imputacion agravana še s tjem, ki so mi- silili jeti tu te drugi krej konfina. Impu- tado so bli Kont Italo, Zanier Venusto an mladoletni Vinazza Geminiano, star ko- maj 15 ljet. Kont Italo e bi priznan od tribunálja za krivega an so mu takoviš dali devet ljet paražona, medtjem, ki te družje dua so bli puščeni liberi, zak' na- nje to nje blo prič, ki no bodita tuo za- krivili.

PODRATA — Končno e konsej provin- cjal deliboró, ki naša vas na bodi odcep- ljena od Ahtna an priključena foidskemu komunu. Takoviš, po sedam ljet, ki za tuole doseči smo se toukli, smo nazadnje otenili priti še mi tu krilo foidskega ko- muna, tikeremu ve geografsko spadamo.

IZ NAŠIH VASI

So tjeli pa sedam ljet, zak' no uzomita no dečizjon an tuole to nam jasno kaže kaj na je douga rimska burokracija. Lani smo bli skuazi zgubili šperance, ma daržóe tar- do an toukóe urata od naših poglavarjeu smo končno paršli do tele parve vitorje za zbujšanje našega živjenja. Če še za dru- ge reči ve bomo usi unidi tardo daržali an do konca se toukli, čemo še reči oteniti. Anjelé ve muoramo se zbuiditi za narditi domando, ki no nam tase kalaj- ta. Naša vas na je na visocém, 680 nad morjam an ve muoramo plačuvati dnake tase tej tu plane. Tuole to nje jušto, zak' to je dan lec, ki te vasi, ki no so visoké več koj 600 metre no majó dirit biti li- bere od plačuvanja predijalja.

TAJPARNA

LAŽNIVI PROPAGANDISTI — To je več koj dan mjesec, ki po našim komuné no kroži govorice, ki Platišče, Posnid an Brezje no če biti priključene Jugoslaviji. Tuole to nje rjes an dan te parvih, ki on hodi oku te lažnice pravič, to je naš ko- munski sekretar, tikerega smo žej tekaj siti, ki če no ne nam pošjejo družega, na- ši judje no boju muorli samo se lošti an jeti do prefeta, zak' en odni tega človeka tas naša zemje.

Te govorice so ble oku usjane za vida- ti kuo no judje pensajo an za usiati kon- fužjon med njemi. Segretarih, ki on má interes konfužjon narditi te bi dan tjeđ, ki e pravu tele lažnice.

PLATIŠČE — Smart našega vaščana u Belgiji — Dua tjeđna od tega ne paršla novica o hudi smarti našega vaščana Mo- deriano Italo. Ubogi nesrečnik je biu po- vožen od nekega automobila ob cjesti u cajtju kar se je vraču od djela. Zapuščá svoje starše an brata.

Ranci Moderjan je biu šu tu Belgijo pred petimi ljeti an tam je skuozi djelu tu minjeri brez de mu bi se kaj nardilo, usoda je tjela, de ga je smart zadela pru izven djela. Teta žalostna novica je hudo stresla usé naše ljudi, sa ranci Moderja- no je biu nimar dobar an usi so ga mjel radi. Družini izrekamo naše sožalje.

PROSNID — Nje dugo od tega, de je umarla u čedadskim špitalu naša vaščan- ka Cenčić Amalija u 69 ljet starosti. Ran- ca Amalija je bla iz Robedišč an kar je bla mlada je poročila moža iz Prosnida, katerega je zgubila že pred 35. ljeti. Mož je namreč umrú kot sudat u prvi sve- touni uojski. Ranca Amalija je u svojim življenju pošteno živjela an je zredila an dobro uzgojila štjeri otroké. Na pogrebu je blo dost ljudi.

VIŠKORŠA — Pred kratkim e umar tu naši vasi Blasutto Zuan - Mikan, star 72 ljet, Ranci Zuan Mikan e bi nahlo zadet od smarti, ker, tej ki e povjedu mjedihi, e bi zadet od paralize. Zvečer e ulehnu tu pajejo an se lamentou, ki na mu glava boli, ob 11 uri e žej umar.

KUO NO ČAKAJO? — To je pet ljet, ki no obečujajo, ki no nam če parpejati tu tim Dolenjim koncu vodu, ma fin do- nás no njeso še prožeta nardili. Nečemo se tekaž na dougo zgubljati, zak' to je na rječ, ki smo že večkrat pisali. Koj čemo povjedati, ki te ura, ki no se ložita tu la- vu, ki mi smo štufi čakoč an piti prome- se. Voda, ki ve točimo tu Susce na nje pitna; tu nje ve obrenčemo usé umaza- nje: hnuoj, listje, miši an kače krepane. Tuole to je rat povjedano za pretendati, ki no nam nardita te akuedot.

BRDO

Proveditorat za djela tu Benetkah e pretekli tjeđan dau vjedati našemu ko- munu, ki governo e štancjou dua milio- na no pou lir za narditi dan muost ta na cjesti, ki od Tera na peje tu Beli potok an za inglerjati cjesto Centa-Ter. Djelo, če tele no njeso koj promese, to bi muor- lo začete prej koj jesen.

NE ČE INJORANCO — Tej, ki to e usjem znano to e dosti naših otrok, ki no študjajo tu škuole slovejske od Gorice. Tele škuole so governative an so pod rau- no dependencjo od proveditorada od škuol: Profesori, ki no tu nje učijo so usi no- minani od ministra od škuol tu Rime. Teá o nečje kapiti naš ospuot, ki on dje- la propagando, ki teže otroci no študjajo

tu neke škuole privane an on sili starše, zak' no njih otroké ne pošijceta jih več. Mi ve nečemo na douzim pisati ore mez tuole, koj čemo povjedati našim judam, ki no ne poslušajta te propagande. Škuo- le tu Gorici so governative an z diplo- mam, ki no boju otroci se ejtu uerbali no če morjeti učiti tu cjeli Italiji. To pro- pagando no djelajo koj zavoj tega, ki ta- ki judje no bi tjeli naše vasi vidati, ki no bodita simpri nazat za z njemi djela- ti tuo, ki to jim zdi. Zatuo istrucjon na jim je ta na poti an za neč družega.

TER — Pretekli mjesec smo mjeli tu naši vasi no veliko segro. Naš vaščan pa- ter Amadio Markjol e móu njegá to parvo majšo dne 6. luja. Pater Amadio kar e móu 12 ljet so ga poslali študjat tu Tu- rin an tačje e se učiu 14 ljet. Kar e móu to parvo majšo e paršou še njegá brat- ar, pre Giacinto, ki on je mišjonar tu Ameriki žej pet ljet. Anjelé no če dua brata stati še dan par tjeđnu tu naši va- si, potém pre Giacinto on če se uarniti tu Ameriko, pater Amadio pa on če jeti tu Afriko za mišjonarja. Buoh jim děj srenčo an zdravja.

ZAVRH — Pretekle dvje nedeje ne ba naša vas vizitana od več judi iz Vidma an Trsta. Paršli so gledat naše ljepe ja- me. Škoda, ki njesmo tu naši vasi ljeuše organzani, zak' par nas to nje alberge, drugač no bi tjeli hoditi usako ljeđo do- sti judi an takoviš naša vas na bi tjela mjeti več komercja.

GORJANI

FLAJPAN — Smo žej večkrat pisali ta na naš žornal kako to je z našo vasjo, zavuj tega, ki autoritat na nečje se pru neč preokupati, ma ve se ne bomo štu- fali fin do, ki no ne boju odperiti oči an se zauzei za nam narditi cjesto, ki na nam děj muoč za morjeti voziti naše rou- bo tu Cento, zak' smo štufi nositi simpri ta na harbtu. Tu dosti družih krajah ne djelajo cjesto, ki no ne boju sarvijale pru neč judem, kle par nas pa governo on nečje se pohoniti za nam štancjati no mar soute. Al' ve njesmo še mi judje tej te druži? Kuo no čakajo, ki ve se uzomi- mo an pojmo kako protešto djelati za mjeti kej. Mi Flajpanjeni smo kopani se tuo narditi an če to bo bizunjo čemo je- ti še do De Gasperia za prositi naše di- rite.

ŠT. LENART

U zvezi s procesom, ki ga je imú »Cor- riere della Sera« an »Messaggero Vene- to« zavoj tegá, ki so žalili našega famo- štra častitega gospuoda Kračina, je ta dau tisku za publikat tole dikjaracion, ki mi smo prepisali, zak' boju vjedli usi na- ši judje, ki prebirajo Matajur, kuo laška štampa laže. Tista dikjaracion pravi:

De gospuod Kračina je nazaj umaknu tisto denuncjo pruot tistim žornalom za dobruoto narditi nadškofu iz Vidma, ker ga je večkrat prosu ustmeno an pismo- no, de naj nazaj umakne za pokazat ljudem, de je trjeba odpustit za venčo dobruoto vjere;

de je nazaj umaknu tisto denuncjo, zak' so ga prosil »Corriere della Sera« an »Messaggero Veneto«; an tuo kar so kriuci se prepričali politične an duhouni- ške poštenosti gospuoda Kračine an kar so tista dva žornala se na svoje ramena zauzela usé stroške od procesa.

KROSTOVJE — Pred kratkim je pa- šu iz Rajbla, kjer je djelu u tiste minje- re, naš vaščan Skaunik Umberto. Skauni- ku je boljela močno glava, zak' tu minjeri u cajtju kar je djelu je drug djeluc pomo- toma obarnú pruot njemu pištolu za ja- me djelati an takuo ga je zadeu an močan pih u glavu. Skaunik je potlé povjedu mjedihi, kuo je bluo a tel ga nje téu pri- znat, zak' je jau, de tuo morebit, de je paršló samo. Takuo ubogi Skaunik mu- ra sada na svojim duomu an na svoje stroške se zdravit za udarec, ki ga je ta na djele ušafu, ker sikuracjon mu nečje priznat za udarec, ki ga je ta na djele ušafu. Ubogi djeluc, ki ima družino za uzdržat je usak dan slabši z zdravjam an naš domači mjedihi je povjedu, de mu se je višno kajšna žila utargala u glav.

NAŠI DJELUCI GREDO U AVSTRA-

LIJO — Pretekli tjeđan se je na kamune zapisalo 13 djelucu našega kamuna za jeti na djelo u Avstralijo, kjer jih buodo zaposlili u minjere željeza. Djeluci so usi mladi puobje an na viziti, ki so jo nardil u Vidme so jih usé za dobre nardil. Njih kontrat jih obvezuje, de muorajo u Av- straliji bit tri ljeta, zaslužek po 80 taužent lir na mjesec. Stroške za se pejat čó Av- stralije jih bo uzdržala sama minjera, ki jih bo zaposlila. Od svojega duoma buodo odšli že drug tjeđan. Mladim puo- bam želimo puno sreče an zdravja an jim parporočamo, de naj ne pozabijo svoj duom.

GRMEK

DOLENJE BRDO — Preteklo sobotu se je oženú naš vaščan Mirinič Jožef - Ur- šeu. Oženú je Virgilijo Jelino - Naudarni- kovo iz Plataca. Novoporočencama želimo puno sreče an vesejá.

LJESA — Iz žornalah smo zvjedli, da so u vič krajah dal sude za postrojiti cjer- kve, a zastoj smo gledal ime lješke fa- re. Ka so nas pozabil? Al' ne vjedo, de naš zvonik je za postrojiti an če se ne bo hitro začelo djelati je u nevarnosti, de se bo porušil?

DREKA

PETARNEL — Špot naj jim je odgo- vornim možem našega kamuna, de samuo naša vas u dreškim kamune njema par- pejene pitne vode. U starim korite ne te- če vodi že od 20 mjescu an naš ljudje muorajo deleč hodit po njó. Lansko ljeđo kar so po vaseh dreškega kamuna vodo pejal smo tud mi Petarnelčani nardil prošnjó za de nam jo parpejejo, sa n'e koj 900 metru deleč od naše vasi takšan dobar studerac, ki naši vasi bi ne smjela nikdar vodá manjkati. Od dne, ki smo tisto prošnjó nardil nam nje še paršla nobedna novica, de bi nas arzveselila za kar se tiče vode. Duo vje u kakšnim piču oficija od Genio Civile u Vidmu leži naš prošnja. Višno so se tisti gospuodi po- zabli na njo an zatuo bi bluo pru, de bi naš kamunski možje se zganili od luoma za vidat kuo je s tisto rečjo. Sa so bli kličeni na tisto mjesto za naše interese tranit, ne pa za jih jest. Kuo bi bluo do- bró de bi tiste karte, ki nam jin pošila ežatorija an ki nam vabijo plačevati take velike dajatve na ratingo naše buoge zem- lje, kar zaspale kot spijo naše prošnje za vodo parpejat. Če bi bluo takuo, potlé bi lahko sami mogli parpejat u našo vas vo- do brez prosit obednega pomoči, zak' su- di, ki jih ežatoriji usako ljeđo dajemo so zadost za narditi tuo kar naša vas potre- buje.

SREDNJE

Pisal smo že ankrat, pišemo tud' sada an bojimo se, de bomo muorli še pisat za zbuidi an stuort pregledat ministrstvo za puosto, de u našim kamune nje pošt- nega oficija an zatuo ga je trjeba gor postaviti.

Dol po Furlaniji so postavili posjerode poštne oficije, tud' po majhnih vasicah, ne vjerjemo, de naš kamun, ki ima skoraj dva taužent ljudi, ne bi imú pravico mjet svoj puošni oficij. Za tuole mjet je trje- ba, de naš kamunski možje ne spijo. Še muorajo kaj več interesat, zak' tisti, ki so u Rime no vjedo an ne muorejo vje- dat telega stanja, če nje nobednega, ki jih opozori. Opozorit muorajo pa doma- čini, tisti domačini, ki majó kamunsko bruzdó u rokáh. Ča tega ne znajo narditi je buojš, de grejo damú, zak' ne neč vajá bit kamunski mož samo po imenu. Taki kamunski možje so usi.

Se nje trjeba pru neč bat kar gre za udobit potrebe svojega ljudstva an tisti, ki so bli kličeni za kamunsko bruzdo dar- žat, muorejo se lepou zapomnit, de dok buodo u Srednjem stal, nobedan jim ne parnese neč.

AL JIH NJE SRAM? — Usjem je zna- no, de po naših vaseh okuol ponašajo en žornal, ki na parvi strani stuort vidat, de je žornal Nadiške doline, u resnic pa nje družega kot sin tistega fašističnega lista, ki izhaja tu Vidme. Tist listič je pred kratkim pisu pruot našemu duhouniku, ospuodu Blazutiču, zak' je u priliki prve maše našega vaščana gospuoda Krizetiča klicu misjonarja Vidmarja iz Gorice, de

bi nam napravo slovensko pridgu. Poslu- šajta kaj piše tist žornal: pravi, de go- spuod Vidmar je pridgu u adnim jeziku, ki par nás ga nobedan zastop. Sada naj sami ljudje sedijo, če jezík s tikerim je guorju nam gospuod Vidmar mi ga nje- smo zastopil.

PODBONESEC

Ljetos je tuča nardila tu našim kamu- ne zlo škode. Dosti kmetu je mjele po- puroma uničene njih pardjelke an takuo te jih zagnalo še več u buoštvo, sa par nas so rjedke kmetuške družine, de par- djelajo za cjelo ljeđo živeža. Takuo teli ubogi ljudje potle, ki so cjelo ljeđo dje- lał za se malo pulente pardjelat, sada ne vjedo kaj naj bi napravili.

Poškodovani kmeti so se troštal, de jim bo governo ki pomagu, sa nimar pravijo, de naš ljudje stoji narbuj par sareu rim- skim trebušnjakom. Pa nje bluo takuo. Medtjem, ki po družih krajah Furlanije governo je razdeliu poškodovanim kme- tom nekaj pomoči, za naš kamun še spomnu se nje. Za naše ljudi vaja nimar tista pjesem: za italijansko nacionalistič- no propagando mi smo »italianissimi«, za nam prit na pomuč pa nas ne štejejo več niti za Italijane, zak' Italijanom kješ pomagajo, nas pa samo terjajo.

LAZE — Končno so se spomnili tud na našo vas. Pred kratkim je minister od djela dau vjedat, de je governo dodeliu 200 taužent lir za postrojiti naše župni- šče. Troštamo se, de tisti sudi ne boju dugo cajtja se vozil od Rima do Laz, zak' naše župnišče je nujno potrebno postro- jila. Če se bo čakalo drugo zimo ne vje- mó, če bo ostalo še po koncu kadar zapa- če sneh.

LANDAR — Troštamo se, de naš famo- šter se na bo jezui, če sada pišemo na »Matajur« adnó ljepo novico od naše va- si, novica za katjero naši ljudje, posebno siromaki, se boju zlo razveselil. Povjedat muoramo, de rimski governo je dodeliu naši fari pou milijona lir, za jih razdeliti družinam, ki so u buoštvo. Sudi so bli dani našemu famoštru an njemu je bla dana tudi naloga za jih razdeliti. Ljudje lekdarske fare se zlo zahvaljujejo za tist lon, siromaki pa čakajo de naj se hitro razdelijo sudi, zak' so zlo potrebni.

BRISČE — U kratkim cajtju se to za- čeu strojit naš btrif. Za tisto djelo je blo dodeljenih 150 taužent lir.

MARSIN — Pretekli tjeđan so se u na- ši vasi godile dve nesreči dvema otroko- ma. Juretič Remo je biu zlo hudo oklan od psa u nogo. Triljetni Maršeu Angel se je pa s glažom ros urjezu. Oba dva puob- ča sta muoria iti h mjedihi se zdraviti.

SV. PETER SLOVENOV

GORENJI BARNAS — U četartak 17. luja je brau svojo parvo mašo gospuod Petričič Lovrenc iz naše vasi na Sv. Vi- šarjah u Kanalski dolini. U naši vasi pa je péu slovesno mašo u nedejo 20. luja.

Gospuod Lovrenc Petričič se je rodil dne 23. marca 1927 u naši vasi. U ljudsko šuolo je hodu u Tarpač par Sovodnjah. Ljeta 1938 je s pomočjo gospuoda Krači- ne, ki je biu tisti cajt naš duhovnik, biu sprejet u srednjo šuolo u Vidmu. Kar je končú srednje šuole je stopu u videmsko semenišče, kjer je biu edini slovenski se- minarist naše dazele. Zavoj političnega preganjanja je muoru zapustiti videmsko semenišče an zatuo je šu na Koroško u Avstrijo, kjer je končú študije na krškem semenišču an je biu konsakran za duhov- nika 13. luja. Častitamo našemu mlademu duhovniku an želimo puno sreče. Trošt- amo se tudi, de mu bo preca dano mjesto za duhounika u kakšni duhouniji Beneške Slovenije.

POŠTA

TOMAZETIĆ J. — Belgija — Če so starši vaše žene samo oblubliali, da vam izroče posestvo, ker ste jim pošiljali iz Belgije svoje prihranke, niste pa gled- tega sklenili z njimi nikake pogodbe, lahko zahtevate od njih samo vrnitev vašega denarja, ne pa izročitev posestva.

SPEKONJA I. — Nadiška dolina — Če niste sklenili z vašim sosedom nikake pogodbe, na podlagi katere bi lahko vo- zil po vašem dvorišču, mu lahko to ved- no prepoveste. Ne morete pa prepovedati, če se poslužuje vašega zemljišča nad trideset let, ne da bi mu vi zabra- njevali. Lahko mu zagradite pot ali se pa zmerita, da vam bo plačal primerno odškodnino za nadaljno uporabo poti.

Naši borci
za svobodo

MARKO REDELONGHI

„Borite se še dalje in širite plamen upora po vsej Beneški Sloveniji, da bo svobodna, to je vaša naloga“ so bile njegove zadnje besede

Bilo je ob zori dne 5. maja 1944, ko so Nemci s pomočjo jutranje megle in izdajstva iznenada napadli malo partizansko enoto, ki je taborila na malem griču kraj gozda nad Breginjem. Četa je šla skupno s terenskimi aktivisti 9 moč z rekonvalescentom narodnim herojem Redelongojem-Markom vred. Ta je bil v ve-

MARKO REDELONGHI

liki borbi za Robediščami ranjen v nogo in je hodil ob bergljah.

Naša naloga je bila pomagati mu, da ozdravi in obenem zbirati nove borce za NOV.

Jutranja straža nas obvesti, da se sliši od Breginja šum, podoben gibanju vojaške enote. Marko hitro pošlje dve izvidnici: močnejšo v smeri Breginja, in dvočlansko v nasprotno smer z nalogo, naj zaščitijo taborišče. Patroli sta skoraj neslišno hušknili kot senci v jutranji mrak. Pri Marku sva ostala dva borca in aktivisti Slavko. Marko je z veliko srčnostjo izvedel kot komandant II. bataljona Beneškega odreda številne akcije ob Pontebški železnici, v Soški in Nadiški dolini z nenadnimi napadi na sovražne postojanke in prometne zveze ter na vojaške transporte sovražnika na tem važnem prometnem vozlišču. Ta bataljon je postal strah in trepet sovražnika, ki mu je vzdal naziv »SS bandit bataljon«. Kjer se je pojavil beneški heroj, doma iz Zapotoka pri Podbonescu v Nadiški dolini, s svojo ednico, je bil sovražnik tepen in je utrpel občutne izgube.

Tako je bilo tudi sredi meseca marca 1944, ko je peljal malo partizansko enotico v napad na sovražno letališče Belvedere, ki leži v neposredni bližini furlanske prestolnice Videm (Udine). Načrt so izdelali na štabu bataljona, v koči ovčarja Breginjca nedaleč od tam, kjer izpod zelenega Stola privre na dan Nadiža. Mrak je legel na zemljo, ko je enota prekoračila to gorsko reko, skoraj neslišno je stopala skozi beneško vasico Brezje onkraj

Nadiže. Dolga in naporna je bila pot. Berci pa niso občutili utrujenosti, prevečala jih je le ena misel: »Akcijska nam bo uspela, ker nas vodi naš komandant Marko.« Tako so se neslišno približali letališču. Mesto Videm je spalo. Le v bližnjem vojaškem baru pri letališču so se nemški oficirji ob zvokih godbe zabavali z italijanskimi dekletji. Ne dolgo! Naši bombardi, ki so se neslišno priplazili do bara, so napravili konec njihovega veselja — niti eden oficir ni ostal pri življenju. Prav tako je bila uničena tudi postojanka na letališču. V istem času pa je druga skupina zažgala skladišče bencina in municije ter 9 letal, med njimi tri bombnike. Izgub nismo imeli nobenih, le eden je bil lažje ranjen v levo lice. Za ta smeli podvig je štab IX. korpusa NOV in POJ izrekel II. beneškemu bataljonu priznanje in pohvalo.

O teh junaških dejanjih hrabrega borca Beneške Slovenije, ki smo ga spoštovali vsi borci in vsi domoljubi Slovenci iz Beneške Slovenije, je tudi sam premišljeval, ko smo čakali, da se vrnejo izvidnice. Tišina so motile s svojim žgolenjem le ptice; od časa do časa je zaskovikala sova. Nikdar nisem verjel v vraže, toda ta mučna tišina, se mi je kot mora vlegla na srce. Nisem mogel premagati zle slutnje. Postal sem molčeč in zamišljen.

»Kaj pa ti,« pravi Marko in se nasmeje, »se morda bojiš sove,« in pri tem pokaže vrsto belih zob. »Ne, odvrnem, zdi se mi, da bi bilo dobro, da bi se pomaknili globlje v gozd, kjer bi bilo bolj varno zate, ki še nisi tako trden v nogah.« Spet se posmeje in pravi: »Saj smo oboroženi z brzostrelko, z dvema puškama in jaz imam tole,« pokaže nabito pištolo, »s to poderm še marsikakega Nemca.« V skrajni sili pa prihranil poslednjo kroglo zase, živ jim ne pridem v pest. In končno pokaže še na bergljo, ob kateri je hodil »tudi s to lahko premlatim kakšnega.« V tem se vrne s krajšega izvidniškega pohoda tudi aktivisti Slavko in pravi, da se v tej vražji megli nič ne vidi, da pa ni slišal ničesar sumljivega. V tem se je zdarilo in megla se je pričela redčiti. Iznenada zasije blečo rdeča luč in raketa pade v bližino našega šotora, od katerega smo se bili zaradi varnosti umaknili nekaj sto metrov vstran, istočasno zareglajo krog nas šarci in brzostrelke. Bili smo obkrojeni. V srđiti borbi je padel kot prvi borec Jušto, ki je s puško pobil sovražnika. V tej situaciji skočimo k Marku, da mu pomoremo k umiku — skozi vrzel proti Ponte Vittoriju, kjer še ni bil strujen črtoč. Krog nas se je vršila borba v obliki stisnjene podkve. »Ne,« odločno odvrne, »s tem lahko pogubita sebe in mene. Borite se še dalje in širite plamen upora po vsej Beneški Sloveniji, da bo

svobodna, to je vaša naloga.« V ogorčeni borbi med dežjem krogel je omahnil junaški borec, ki je kot znak grožnje še vedno tiščal kadečo se pištolo, ko je izstrelil zadnji naboj. Tudi nas je prevzela ista misel: sovražnik nas ne sme dobiti živih v pest. Proboj se nama je posrečil.

Njegovo oporoko smo si vzeli k srcu in postali vsi aktivisti v Beneški Sloveniji. Hude borbe so trajale še leto dni. Na dan 30. aprila so se beneški slovenski partizani skupno s primorskimi borili že pri Čedadu in Tarčentu in se pomikali proti Vidmu. Prvi maj so slavili sredi zadnje bitke za svobodo. Ljudstvo iz Beneške Slovenije in Primorske, tlačeno skozi stolta pod tujim jarmom je s svojo borbo dokazalo, da je enakovredno drugim.

— J. P. —

O ljudskih praznikih v Reziji

V vsaki izmed štirih rezijanskih vasi praznujejo svoj poseben cerkven praznik in sicer: sv. Jurija, sv. Florjana, sv. Vida in sv. Karla.

Nekoč so na praznik sv. Jurija nosili lesen kip tega svetnika na visokem podstavku, okrašenega s cvetjem in trakovi, po vseh vaseh: od Bele so ga po maši prinesli v Njivo, nato v Osojane in v Stolbico, kjer so morali prebivalci vsem ponuditi vina. Nato so spravili kip v cerkev in zvečer ob luči prižganih suhih vej so se vsi skupaj vrnili s kipom v Belo in tam nadaljevali s pojedino in popivanjem do

polnoči. Ob tej uri so zapeli versko pesem v čast sv. Juriju in se potem razšli na svoje domove. Nekaj podobnega se je delalo tudi za praznik sv. Vida (15. junij) in med drugim so spleтали tudi bršljanove vence (tarpytka). Ti običaji so sedaj popolnoma izginili.

O priliki rojstev, porok in pogrebov so bili tudi v navadi posebni obredi. Sedaj ni ostalo več ničesar, razen navedenih, da spečejo bel kruh (»pogača«).

Ob glavnih cerkvenih praznikih je v navadi tudi semenj in ljudski sprehod (»misaa«). Ob takih prilikah se mnogo Rezijanov, ki živijo v inozemstvu vrne domov na obisk k svojem. Najbolj znan je praznik Marijinega Vnebovzeta (15. avgusta), ki ga imenujejo tudi »šmarna misaa«; z manjšo slovesnostjo se praznuje rojstvo (8. sept.), ki ga imenujejo »Mala misaa«; ta se praznuje zlasti v Stolbici.

Bal ti vjedala Marica

Bal ti vjedala Marica
Bal ti vjedala ljepa hči,
Tou moj sárču je na špica
Močno zate me boli.

Bal ti vjedala Marica
Kaj mi u lave šopotá,
Samo zate ma čičica
To mi sarce k'opotá.

Bal ti vjedala Marica
Kaj dobroúte ja ti čón,
Ustani, ustani ma čičica
Ja te čakam, pojdi uón.

Bal ti vjedala Marica
Kaj se njivan od tebé,
Ti bom povjedu tu no úho
Kar ti prideš ta h mené.

— Viži Škurjan —

Kako Ivan Klodič opisuje beneške Slovence

Za revijo »Le cento città d'Italia«, je napisal Ivan Klodič zanimiv opis prebivalstva Beneške Slovenije. V poglavju, kjer je v tej reviji opisan Čedad, najdemo tudi zanimiv opis okraja Sv. Petra Slovenov in njegovih prebivalcev. Ker je avtor zelo cenjen in je naš rojak, smatramo za umestno, da navedemo nekaj odlomkov tega njegovega spisa.

Potem ko je napravil zemljepisni oris tega predela z vsemi svojimi podrobnostmi, takole piše Ivan Klodič o njegovih prebivalcih: »Vsi so slovenskega porekla in govore nek jezik — narečje, ki ni izgubil svoje temeljne ljubkosti in izrazitosti...« Okraj Sv. Petra Slovenov nam nudi podoben slikoviti in raznovrstne pokrajine. Kostanjevi in drugi gozdovi zasenčujejo nižja zapadna pobočja gora in gričev, katerih višji predeli in vrhovi so po-

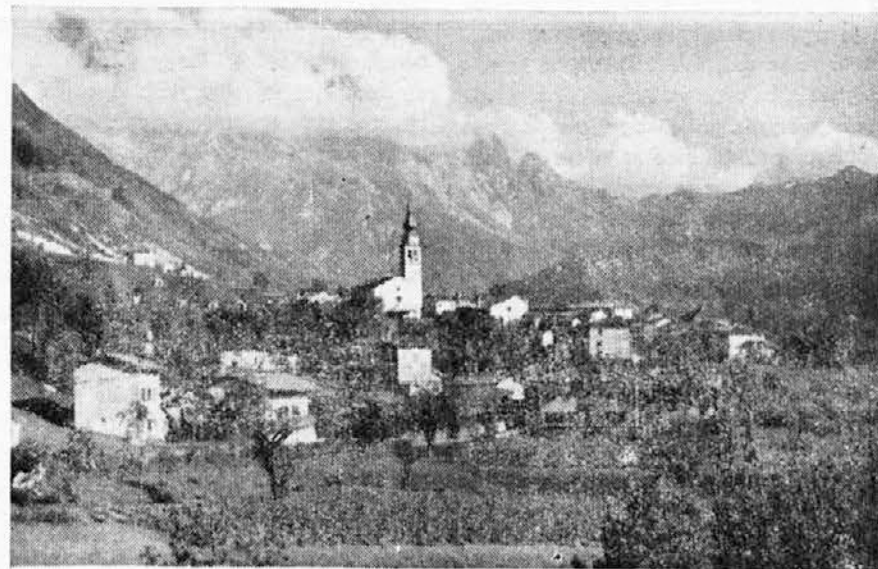
kriti s cvetočimi travniki, medtem ko se na pobočjih, ki so obrnjeni proti jugu, prideluje žito, vino in sadje. Bistri izviri čiste vode poživljajo in namakajo zemljo. Hribi in doline so posejani z vasicami in hišami. Tu ni ne gospodarjev, ne kolonov. Čeprav ubožna, ima vsaka družina nekaj posestva in živi od pridelkov svojega polja in od dneve pri bolj premožnih. Odkriti in patriarhalni so običaji: mnogo preprostosti, mnogo zaupanja. Zelo velika je privrženost in ljubezen do zemlje, za katero se zelo potegujejo. Gosta sprejinejo z največjo prisrčnostjo: hiša, klet, kasha lahko rečemo, da so brez vrat, ali pa se vrata ne zapirajo, ampak samo priprejo. Petje, glasba in ples imajo zelo velik vpliv na to prebivalstvo, ki ima zelo dovezno domišljijo ter je obenem močne, toda elastične in občutljive konstitucije; njihov jezik je bogat, harmoničen, izredno plastičen in pripraven za izražanje in izklesanje največjih strasti kot najlepših občutkov.«

Švicarski pisatelj obiskal Beneško Slovenijo

Zvedeli smo, da je L. Schmid, ugledni švicarski pisatelj, nedavno obiskal Beneško Slovenijo in je o njej in njenih prebivalcih napisal zanimiv članek v nekem švicarskem listu pod naslovom »Demokratische Paradoxien an der Ostgrenze Italiens« - Demokratična protislovja na vzhodnih mejah Italije. Ob priliki obiska v Beneško Slovenijo, se je pisatelj prepričal na lastne oči v kakšnih razmerah živi našo ljudstvo.

PABERKI

Poslanec Veghezzi je že leta 1868 predlagal v rimskem parlamentu, naj bi ustanovili stolice za slovanske jezike in v raznih svojih spisih je prikazal velikansko korist, ki bi jo imeli od tega študija.

RAVENCA V REZIJSKI DOLINI

DON EUGENIO BLANCHINI:

Kmečka posest v Beneški Sloveniji

Iz monografije »Kmečka posest v italijanski Furlaniji in njene gospodarske in socialne potrebe« - Videm. Tiskarna Patronato 1898

Začeti bočem z gorami in govoril bom predvsem o Beneški Sloveniji (Slavia Friulana). Imenuje se Slovenija, ker njene prebivalci govorijo staro slovensko, pomešano z nekaterimi furlanskimi besedami, ima pa vzdevek beneška, ker je že od leta 545 dalje tvorila del Furlanije, odnosno Benečije. V Beneški Sloveniji je stala utrdba pri Landarju, ki je imela svoje utrjene stolpe pri Bijaci, pa sta tudi obe znameniti dolini Sv. Petra Slovenov in St. Lenarta, katere so spadale zaporedoma pod oblast Ogleda, Benetk, Francije in Avstrije, ter so imele skoraj celo tisočletje svojo samoupravo z lastnim parlamentom, s soseskami (vicinie), sodišči ali bankami. Prebivalci so bili prosti vseh davkov z edino obvezo, da so čuvali svoje meje in dajali vladam, katerim so bili podložni (in ki so jih vedno imenovali, kakšni so bili vzroki tako dolge samovlade, kako so lahko zadostovali v vsem in skozi tako dolgo dobo samim sebi, sredi tolikih interesnih sporov ter

križanja narodov in vlad, ne bom se vprašal zakaj pri preiskavi o kmečki posesti te dežele ni niti z besedico omenjen okraj Sv. Petra Slovenov; govoriti hočem o položaju posesti v Beneški Sloveniji na splošno, kakor o ostali Furlaniji, po programu kongresa za socialne študije, ki se je vršil v Padovi.

Beneška Slovenija šteje okrog 36.646 prebivalcev, kateri so posejani po gričevju, dolinah in gorah Julijskega predgorja vse tja do meje; zemljiška posest je vse do danes zelo razdrobljena tako, da nimamo niti enega veleposestnika. Vsaka, pa tudi najbolj ubožna družina, ima svojo hišico in košček zemlje, ki obsega mnogokrat komaj nekaj arov. Dovolj je, če povem, da je n. pr. posest v okraju Sv. Petra Slovenov, ki tvori glavni del tiste Beneške Slovenije, o kateri nameravamo govoriti, tako razdeljena in razdrobljena, da čisto nosi en oral zemlje po 70 in tudi 80 parcelnih števil.

Vsekakor, da bomo bolje predložili je-jansko stanje, navajamo statistične podatke od 1. septembra 1895, po katerih je

v okraju Sv. Peter Slovenov na površini 161.551,160 ha, kar 71.281 parcelnih števil, vstevši hiše in vrtove. Navedene podatke sem dobil pri agenciji v Čedadu dne 1. avgusta 1896. Te parcele so last 8.452 posestnikov, ki so takole razdeljeni po posameznih občinah in vaseh:

Občine in vasi	Parcelne številke
Občina Sv. Peter Slov.	4847
Vas Pontjak	4835
Občina St. Lenart	4835
Vas Kravar	5431
Občina Ronac	3310
Vas Mersin	2560
Občina Grmek	3362
Vas Kostne	6723
Občina Dreka	11577
Občina Srednje	5706
Vas Trbilj	2349
Sovodnje	2658
Občina Sovodnje	4544
Vas Brezje	1649
Vas Cepletišče	4579
Občina Tarčet	375
Vas Bodrin	21640
Vas Črni vrh	1712
Vas Erbež	

Skupaj 171291

Slovenci so ubogi toda zmerni in delavni. Vsaka družina ima svoje majhno polje, ki ga obdeluje ročno in pri tem ne študi niti s trudom niti z znojem. V gorah so si prebivalci ustvarili svoje polje sredi skalovja, kjer so zemljo očistili,

ogradili, izravnali. Kjer ne pridelajo dovolj žita, pridelujejo dovolj kostanja in sadja, hruške, jabolka, češnje in ponekod celo grozdje. Za sadjem so njihov najvažnejši pridelek drva, ki jih prodajajo v Videm, Čedad in okolico, ter seno, s katerim krmijo svoje majhne krave, ki jim dajejo precej mleka in masla. Gospodinje prodajo del masla in kupijo za izkupilek sol, petrolej in obleko; gospodar prodaja drva in sadje ter opravi večje nakupe in

preskrbi tudi prašiča, če mu ostane dovolj denarja od davkov.

Da bomo razumeli, kako zelo obremenjujejo davki ubogo posest v Beneški Sloveniji in kako je zaželjena in potrebna davčna olajšava, ki jo je obljubil minister Luzzatti za majhno posest, naj tu spodaj navedem razpredelnico, ki sem jo lahko dobil iz poročila, poslanega od posameznih občin na videmsko prefekturo dne 1. septembra 1895:

OKRAJ SV. PETRA SLOVENOV

Občina	Površina posameznih županstev prefekturi		Podatki davčnih uradov iz Sv. Petra in St. Lenarta brez občinske posesti	
	Prebivalstvo	Površina v ha	Davki	Posestniki
Sv. Peter Slovenov	3625	2269,1580	32848,99	1654
Tarčet	2107	2971,0000	12987,21	1073
Sovodnje	2202	2139,9500	10780,70	948
Ronac	1800	1711,3450	8036,03	844
St. Lenart	2800	2308,6860	15471,50	1421
Grmek	1780	1569,1150	10256,77	876
Srednje	1893	1903,0500	8738,64	969
Dreka	1970	1282,8120	7999,27	666
Skupaj	18177	16155,1160	107119,11	8452

Ti podatki sami zase so že dovolj zgovorni. Toda pustimo davke in površino se k stvari. Zgoraj navedeni pridelki se pridobivajo po dolinah in pobočjih do višine, do katere uspeva kostanj in sadno drevje. Na hribovju pri Fojdi, Praprotnem in Nemah pa racionalno in z najboljšim uspehom gojijo trte, ki dajejo izborna in

izbrana vina. Bolj visoko v Teru, Prosnidu, Podrati, na Brezjah, v Mersinu, Dreki pa živijo skoraj izključno od živinoreje. Tu pa ni sirarn in urejenih planšarij, ampak se sporazumno združi nekaj družin in vsaka pošlje po dve ali tri osebe iz svoje hiše za potrebo pri paši in za mlekarstvo v poletnem času.

Djelo na njivah

Ta nizki fižou je trjeba poruvat preca ko je stročje (kozule) zadost zdrjelo an tuo poznamo po tjem, de porjavi stročje an se posuši. Če tistega djela ne napravi mo u ta pravim cajtu se strok odpré an fižou se zgubi. Kar je fižou popunoma suh (sušimo ga par soncu) ga omlatimo. Visoki fižou se potarga na njivi al' pa se ga zruje s prjetlami vred an se ga potar ga par hiši. Stročje visokega fižola je trjeba zlo dobro posušit, de se ga potlé buj lahko lušči z rokami.

Uničujmo fižolarja (Sadà je narbujši cajt)

Lansko ljeto je fižolar nardiu dosti škode po naših krajah an po nekatjerih vaseh je uniču ves pardjelek. De bomo se rešil tistega škodilca ga je trjeba uničevati že sadà kadar je u stročju. Ker fižolar živi an se razmnožuje cjelo ljeto u fižolu, u skrambah, a mjeseca avošta zleti na njive, kjer zleže jajca u frišnem fižolu je trjeba gledat, de dobro očedimo prastore, kjer je biu lansko ljeto spravljén fižou. Če imamo še kaj fižola od lanskega ljeta ga muoramo spraviti u zlo gost žakej an dobro zavezati, de fižolar ne bo mogu ven. Skrambe kjer smo fižou sušili je trjeba tud dobro očedit, de ne ostane kajšan fižou, ki ima notar fižolarja, zak' iz enega fižolarja pride lahko potle na stuotine tistih škodilicou. Narbujš je, de se očistijo usi prastori kjer je biu fižou s zolfovimi preparati, ki jih lahko kupite u usaki agrarji.

Djelo u sadounjaku

Mjesca avošta zdrejejo ta zguodne jabuka an hruške. Obrat jih je trjeba par dni prej ko so popunoma zdreli, de se takuo buj dougo cajta skranijo. Par objernju je trjeba gledat, de se ne rani drevja, kjer raste sad, zak' to bi lahko škodovelo pardjelku drugzega ljeta. Kar je sadje obrano je trjeba porjezat suhe veje če so na drevju, zak' tiste se sadà ljeuš vidijo kot pa potlé kadar je drevje brez listja. Mlademu sadnemu drevju je trjeba naglhat varhé an jih parvezati h količu.

Drevje, ki ima dost sadja je trjeba podprjet. Z gnojnicu ne stuojmo več gnojft, de ne silimo drevja na jeseni, de bi rastu. Parpravimo že sadà potrebne lestve (lesnice), obrače an koše za objerat sadje. Pregledat je trjeba precjepeno drevje an parvezati poganke. Avošta je narbujši cajt za okuliranje useh suort sadnega drevja.

Sončarica par živini

Če je živina dugo cajta na hudem soncu lahko ušafa sončarico takuo kakor človek. Največkrat ušafa tisto boljezen živi.

ZA NAŠE DELO

na, ki djela po puojah an ki muora par veliki horkuoti težkuo ulačit. Kar je živina zadeta od sončarice postane nemjerna, razdražena, zobé stiska an z njemi škriplja, spada na tla an dostikrat hitro pogine.

Živini pa tud ji pride paraliza od preve hude horkuote, če je preveč soparno, če je dugo cajta žejna al' če je preveč trudna. Če ušafa živina sončarico an ne pogine preca muorate z njo takuole nar-

dit: najprej muorate bouno živine dat u sjenco al' na hladn. prastor an jo polivat s hladno an ne preveč marzlo vodo. U usta ji ubjemo malo vina al' žganja. Kar se konj al' krava malo buojš počutijo jim dejta za pit hladne vode, prasetan pa malo kislega mljeka če ušafa sončarico. Narbujš pa je, de varjemo živino pred sončarico, de kadar je zlo horkuo je ne pušamo par soncu, zak' ta boljezen lahko parnese živini hitro smart.

Kako kopunimo petelinčke

Kopunjenje je zlo važno za gospodarstvo, zatuo bi se muorale tud' naše gospodinjje interesirat za se tuo naučit. Mesuo od kopunuo je zlo okusno an mastno an njema žil kakor petelinovo mesuo, potlé pa se tud' buj zdebeleje kopun an u časih, če je dobre rase lahko pride kar štir do pet kil.

Ta pravi cajt za kopunit je takrat kar petelinček začne hodit za kokoši. Petelinček muora bit težak najmanj pu kila an ne več kot en kil, star naj bo tri do štjer mjesce. Par tisti starosti je u časih težkuo vjedat al' je petelin al' kokoška, zak' njemajo še razvite krešte an zatuo je trjeba dobro gledat, de zberemo zarjes petelinčka. Prej ko se kopuni je trjeba petelina zaprjet za 24 do 36 ur an mu ne dajati neč za jest an neč za pit. Takrat se sprazniro čreva takuo, de je u trebuhu več prastora an buj lahko otipamo jajčka.

Za kopunit muoramo parpravit ostar nuož, katjerega pred operacijo dlišfetamo an s tistim prerježemo lakotnico. Še prej ko prerježemo je trjeba na tistim mestu oskubit pjerje; potlé partisnemo parst palec čamparne roke u lakotnico a tuo takuo, de se koža čez rebra dobro napné pruo repu. Če je koža lepouo napeta se dobro vidijo rebra an takuo prerježemo med predzadnjem an zadnjem rebrom od čamparnega pruoit desnemu kraju na dol do tam, kjer so rebra skup zrašene. Pre-rježemo kožo an miško (muskul) za dva do tri centimetre na dougim. Potlé vidimo notar u trebuhu eno kožico, ki pokriva čreva, tisto je trjeba pretargat an potlé, če so čreva prazna se hitro vidijo dva jajčka, ki jih je trjeba odrjezat od glau-ne žile, ki je pod jajčkom. Trjeba je dje-lat pravidno an počasi, zak' je nagobarno, de se pretarga petelinčku žilo an takuo lahko zgubi uso kri. Kar smo proš uzeli oba jajčka je trjeba rano zašit z navadno iglo an nitjo, ki se u par dneh zaraste. Kopunu potlé odrježemo rep, de ga poznamo med kokoši. Nekatjeri odrježejo kopunu tud' krešto, a tuo neč ne nuca, zak' s tjem se kopun neč buj ne debeli.

Kar je bla nareta kopunu operacija ga zapremo u kokošnjak za en dan. Trjeba jih je sadà dobro fuotrat, zak' so zlo švih. Narbujš je, de skuhamo malo kruha

na mljeku, za pit pa se jim da dosti vode. Drugi dan se lahko kopuna spusti von na prasto an ga še nimar fuotramo z lahko hrano dok ne bo lepouo ozdravu. Trjeba je skarbjet, de kopun parve dni nje na de-žju al' vjetru, zak' bi lahko poginu.

Prav takuo kakor peteline se lahko kopuni tudi mlade dindjate.

Za kopunit so narbuj parpraune žene, zak' majó buj male rokó kot možje. Zatuo bi blo pru, de bi se tuole naučile žene an čečé u useh naših vaseh, zak' tuo bi blo zlo koristno an bi pomagalo za uzdignit naše gospodarstvo.

Kako spoznamo če je krava breja

Če je ostala krava breja, se u parvi polovici cajta brejosti ne da takuo hitro spoznat, še če se potlé, kar je bla par juncu tud' več ne goni, sadà lahko samo mislemo, de je ostala breja, sigurni pa njesmo. Po petim mjescu brejosti pa se telé lahko otipa, če damo roko na desni kraj trebuha. Narbuj lahko se telé čuje če se da roka na lakotnico an se da piti žejni kravi kandlo marzle vode. S tjem de krava pije, se začno gibati čreva an maternica an z njo vred tud sad, ki je u njej. Narbuj sigurno an brez usake nagobarnosti se lahko zvje, če je krava breja al' ne, če se nohte na kratko porježemo an umijemo, namažemo roko z oljem an se jo počasi da u mastnik. Če se potlé partisne z roko u mastniku dol, se lahko vje al' je sad u maternici al' ne.

Narbujši cajt za darvá sjekat

Pametni gospodar sječe drevesa za darvá poljete, zak' ima takuo več koristi. Ljes se do zime lepouo posuši an take darvá več grejejo, zak' se je vodá iz njih posušila. Potlé lahko ponucamo tud' listje za steljo živini. Muoramo vedit tudi, de poljete so dnevi buj dougi an se buj izplača hodit u gozdove, posebno, če so delé od duoma, kot pa pozmi, ki zavoj kratkega dneva se le malo djela nardí.

GOSPODARSTVO

Kulk je vrjedna lira izvón Italije

Pru je, de naši ljudje, ki dostikrat ne poznajo kulk vajájo njih prihranki, vjedó kulk je vrjedna izvón Italije lira, ki je bla s karjavami žulji zaslužena an raport menjave (kambja), če gredó von iz Italije. U ta raport menjave bomo uključili tud' targ Amerike, kjer se je u zadnjih cajtah lira za malo uzdignila. Sadà vajá u Ameriki 100 italijanskih lir 158 centezimou dolarja. U Švici, u Zurigu pa vajá 100 italijanskih lir 67 švicarskih centezimou (tje so prej plačeval lro nekaj manj). U Franciji pa se vrjednost italijanske lire za malo znižala; 100 italijanskih lir plačujejo u Parizu donás 57 francoskih frankov, medtjem ko so prejšnji tjeđan plačeval tri franke več za usakih 100 lir.

To znižanje vrjednosti italijanske lire u Franciji je paršló zavoj finančne politike nove francoske ulade an morabit, de bo vrjednost lire u Franciji še buj padla naspruoit francoskemu franku.

Taržni pregled

Kakor zgleda bo notranji italijanski targ precej oživu, zak' popraševanje po žitu, pšenici, senu, mlječnih pardjelkih, olju an vinu se je povečalo. Use kaže, de so

targoucam, ki so bli za dugo cajta rezervirani, zmanjkale rezerve. Zlo dobar je tju targ z žitom, zak' governo je poveču kup ušenice za 550 lir par kuintalu. Donás sé kup ušenicé suka med 6700 an 6900 lir po kuintalu za mehko žito an 8100 za tarda žita. Sjerak je u veliki nagobarnosti, de ga partisne suš an zatuo ga sadà vsi kupujejo an zadnje dva tjeđna se je kup poveču za par stuo lir par kuintalu. Veliko poprašujejo senu an zatuo se je tud' podražilo. Kup žvine je nimar glih, samo kup praset je padu.

Ponavad se je kup masla u telim cajtu znižu, ljetos pa se darži an ga plačujejo nimar okuol taužent lir po kile kot pozim.

MENJAVA DENARJA

Zlata šterlina	7675
Napoleon	5950
Dolar	648
Šterlina karta	1650
Francoski frank (100 f.)	166
Švicarski frank	150
Belgijski frank	12,30
Avstrijski šiling	22,50
Zlato po gramu	795
Srebro po gramu	18

Gospuod Jožef

Živu je tu adnim mjeste gospuod Jožef. Bui je že star an je imú puno soudu, ki jih je zaslužu tu njega življenje. Druzega nje mislu, ku dobro jest an pit. Bui je pa takuo fin, de obedan oštjer ga nje méu zadovoliti an kadar je jedu dvakrat tu adni oštariji se nje več todele varnú. Oštjerjam se je tuole zlo huduo zdjelo an radi so tjel usi, de bi ga ne zgubil, zak' Jožef je lepouo plačavu. Pa ka so muorli narditi, ko se nje ankul konténtu.

En dan o púdan, gospuod Jožef gre tu adno oštarijo. Oštjer se zbliža an mu praša ki žef, Jožef, ki ta dan ni imú dobre voje mu odgovóri: »Ka vam bom kuazu, parnesitemi kar čjeté, sa usedno ne bo dobro takuo, ki jest želejem.« Natuo oštjer mu parnese dobro kuhinjo. Jožef jo pokusi an par žile, potlé jo kar pusti na miz. Oštjer, ki je tuole vidu se nazaj parblíža an povjé gospuodu, de če ne mara kuhnje, mu pa parnese takuo fino mesuo, ki ga je speku ta dan, ki ga bo jedu brez druzega. Jožef še odguoríu mu nje, je kar stisnu ramana an dau zastopit, de naj ga parnese. Preca je paršló mesuo na m-

zo, Jožef ga pukusi an kar proč ga odloži. Tud tega nje maru jest.

Par drugi miz je sedéu drugi mož, ki je biu zlo slabo obječen. Vidlo se je de je paršu iz brjega. Jedu je malo kruha an sjera an piu an četart vina. Možac kar je vidu, de Jožefu ne gre mesuo je prašu oštjerja, če ga da njemu. Oštjer mu ga rad da za ga ne metat éje, Jožefu pa parnese dnó dobro cvarcjo, ki tud tiste nje teu jest. Možac, ki je biu iz Črnega vrha je oštjerja prašu naj mu da tud cvarcjo an tel mu jo rad ča. Jožef pa se je le kumru, de nobedan oštjer na zna več dobro kuhat. Možac, katjeremu je bluo ime Tona, je par tentega lepouo zavíu tu adno karto mesuo an cvarcjo an tu gajufo dáu. Potlé se parblíža gospuodu Jožefu an ga je prašu: »Ka kumrate gospuod, ka vam ne gre kar so vam parnesili za jest?« Gospuod Jožef ga pogleda an mu odguóri: »Če bi še ankrat méu u mojim življe-nju dobro za jest, dáu bi pú moje bogatije. Usé san poskusiu, uzeu san tud' diklo, de mi bo dobro kuhala na muojim duomu, pa obedan na zna več kuhat ku ankrat. Oštjerji na gledaju druzega ku

soude služiti an na mislejo gosta kontentat.«

»Pa jest vjem za adno ženo, ki šelé zna dobro kuhat an či čjeté vam jo storim spoznáta« je odguariu Tona.

»Če vi poznate tolu ženo kar do mene jo pošajte, jest jo bom že lepouo plačavu an tudí vam bom dau kar buoste téu,« odguari gospuod Jožef.

Tona povje gospuodu, de tista žená na more prit u mjesto an de bi korlo, de bi gospuod šu do nje gor, kjer ona stoji an tam mu bo dobro kuhala. Gospuod Jožef se mal premišljuje, potlé pa se odloči, de to šu do nje tuk če naj stoji. Ustaneta kupe gor an hitro se pobereta iz oštarije. Tona an Jožef stopneta na korjero, ki peje pruoit Stupce, kjer sta dol iztopnila. Tle popijeta an glaž vina, potlé pa se pobereta po stazi, ki peje u Črni vrh. Gospuod Jožef je zlo težkuo hodú. Kar so bli na pu poti je prašu Tonu, če je dost poti še ostajalo za prit do vasi an tel mu odguori, de je trjeba še adno uro hodit za prit tuk stoji ženica, ki zna dobro kuhat. Gospuod se je dau korajže an u štanto je napri šu, zlo je tarpéu, zak' ni biu vajen hodit. Kadar sta paršla gor na goro, tuk vas se je že vidla mu se je dušica uarnila. Tle se nekaj odpočijeta, potlé se pobereta an parblížata vasi. Sobit potlé ko sta pred hišami, Jožef reče Tonu ka je tuo, de

takuo lepouo diši, kaj kuhajo dobregá. Tona mu se posmeja an odguori: »Sa san vam pravu, de tu naši vasi se zlo dobro kuha.« Dišala pa je pulenta, ki so jo gospodinjje u vasi kuhale, glih tista pulenta, ki Jožef je nje téu jest u mjeste. Kadar stopneta u hišo von s katjere je šu dim po vratih, vidita, de na ognju se je pulenta kuhala. Obračala jo je stara ženica. Tona stor sednit za mizo gosta. Ženica se parblíža an parnese jim žganja za popit, ki jim pobere use puot. Za malo cajta potlé je žena vekidala na dasko pulento, jo zrjezala an demila na mizu. Gospuodu Jožefu je takuo gledu an sline požerju. Potlé stara mati parnese dvje klobasici an mal skutnega močenja. Gospuod Jožef je biu takuo lačan, de je hitro začeu jest. Takuo mu se je dopadlo, de nje imú cajta še guorit. Kadar sta tuole pojedla, je poskriuš Tona dau materi tisto mesuo an tisto cvarcjo, ki je zavito iz ríjesta parnesu. Potlé reče gostu, »sa boma še kje jedla.«

»Kar naj parnese žena, tuole ja ki se kliče jest, ne pa tiste dol, ki kuhajo u oštariji.« Ta stara parnese na drugim tentam mesuo an cvarcjo. Gospuod Jožef nje neč jau več, kar pojedú je use kup an kuo hitro, potlé pa reče: »Tuole ja, je dobro mesuo, a ne tiste dol u mjeste.« A sa san vam pravu,« je začeu Tona, »de tle znajo dobro kuhat.« Méu ste pru,«

Kup na debelo

ZIVINA ZA ZAKOL

		po kg.	
Krave	L.	230 do	280
Voli	»	280 »	310
Jenice	»	290 »	320
Teléta	»	490 »	530
Jarčki	»	240 »	260
Ovce	»	180 »	200
Kozé	»	140 »	150
Pitani praseta	»	300 »	320

ZVINA ZA REJO

		po glavi	
Krave mlekarice	L.	145000 do	190000
Jenice breje	»	120000 »	160000
Praseta do 15 kg	»	7500 »	9000

PERUTNINA - ZAJCI - JAJCA

		po kg.	
Kokoši	L.	550 do	620
Race	»	520 »	580
Purani (dindje)	»	550 »	590
Zajci	»	220 »	250
Piščanci	»	640 »	720
Jajca (usako)	»	25 »	26

SER AN MASLO

		po kg.	
Mlekarniško maslo	L.	950 do	1000
Domače maslo	»	850 »	900
Ser do 2 mjesca star	»	450 »	480
Ser čez 2 mjesca star	»	650 »	720
Skuta	»	350 »	400

ZITARICE

		po kuintalu	
Ušenica	L.	6700 do	6800
Sjerak	»	5500 »	5900
Ušenična moka	»	8500 »	9500
Sjerkova moka	»	6600 »	6900
Ušenični otrobi	»	3800 »	4100
Ovas (vena)	»	5900 »	6200
Ječmen	»	5800 »	6200
Arž	»	5300 »	5500

SENUO

		po kuintalu	
Djetelsko senuó	L.	1900 do	2200
Navadno senuó	»	1400 »	1600
Ušenična stisnjena slama	»	450 »	500

GRADBENI LES

		po kubič. m.	
Bukovi hlodi	L.	14000 do	14500
Orjevovi hlodi	»	29000 »	32000
Čerješnovi hlodi	»	19000 »	20500
Kostanjevi hlodi	»	9500 »	10500
Jasenovi hlodi	»	23000 »	24000
Smrekovi hlodi	»	11000 »	12500

DARVA ZA ZGAT

		po kuintalu	
Bukove darvá, suhe	L.	1100 do	1250
Bukove darvá, surove	»	950 »	1000
Bukovo ogije	»	3200 »	3500
Ogije mešanih darv	»	2900 »	3000

SADJE AN ZELENJAVA

Jabuka	L.	45 do	55
Hruške	»	50 »	60
Preskve (zbrane)	»	80 »	100
Uajine	»	140 »	160
Frišen fižou	»	70 »	90

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir

Založnik: »Matajura« d. z o. z.

Dovoljenje videmskega sodišča štev. 47

z dnem 26.7.1950

Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

odguori gospuod Jožef, »vam bom dau kar sem vam obeču, njo bom pa lepouo plaču, če pride u mjesto meni kuhat.«

»No kór, de boste neč dajau gospuod, moja mat nje buojš ku kuharji u mjeste, zak' tisto mesuo an cvarcjo, ki nacó ste pojedú je glih tisto, ki njeste téu donás o pudné u mjeste.«

»Tuo ne more bit... tuo ne more bit, sa dol ga njesem mogu še videt,« odguori prestiti gospuod.

»Pa je le tisto,« povje še ankrat Tona, »ar jest san vam téu pokazát, de dobro se je an pije kadar se djela an giba an ne kadar človek samo leži. De bi se vi gibu u mjeste bi vidu kuo lepouo boste jedu, use vam bo dobro.«

Nje korlo združavát pridgo, Jožef jo je preca zastopu. Šla sta tisto nuoc spat an stara mati jih je drug dan poklicala kadar so petelini kikirikali. Dala jim je za jest mljeko an pulento, potlé se je gospuod Jožef nazaj pobrau pruoit Stupce.

Kadar je paršu u mjesto se je začeu truditi, nimar je ustaju zjutraj zguoda an hodú pogostoma u Črni vrh. Gospuod Jožef je biu takuo veseu an rad je jedu use. Kadar je paršu u mjesto Tona, ga je nimar pariateljsko sparjeu an za pit mu plaču. Ankul več se nje kumru, potlé, ki je zastopu zakí mu se nje neč dopadlo. Črnovrški ajar an črnovrška pulenta mu je dala dobar apetit.